

ANLATIM BİÇİMLERİ

Çeşitli amaçlara yönelik olarak gerçekleştirilen anlatımın etkileyici olması için birtakım yöntemlere başvurulur. İşte, anlatımı gerçekleştirirken başvuru olan bu yöntemlere "anlatım biçimleri" diyoruz.

Anlatım biçimlerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Açıklayıcı Anlatım,
- 2) Öyküleyici Anlatım (Hikâye Etme)
- 3) Betimleyici Anlatım (Tasvir Etme)
- 4) Tartışmacı Anlatım

A) AÇIKLAYICI ANLATIM:

Herhangi bir konu hakkında bilgiler vermek, bir şeyler öğretmek amacına yönelik anlatım biçimidir.

ÖRNEK: Memduh Şevket Esendal öykülerini sade ve temiz bir Türkçeyle yazmış, öykücülükte A. Çehov tarzını benimsemiştir. Onun öykülerini okuyanlar eserin içinde kendilerini, çevrelerini ve hayatta karşılaştıkları kişileri bulur gibi olurlar. Esendal, günlük hayatı iyimser bir hava içinde verir. Öykülerindeki olaylar son derece basittir.

B) TARTIŞMACI ANLATIM:

Okuyucuyu veya dinleyiciyi istenilen davranış ve düşünce biçimine yöneltmek amacıyla başvuru olan bir anlatım biçimidir. Bu anlatım biçimiyle okuyucunun sahip olduğu düşüncenin değiştirilmesi amaçlanır. Yani amaç düşünce ve konularda değişiklik yapmaktır.

ÖRNEK: Edebiyat metninin dili günlük iletişim dilinden bütün bütüne ayrılmış gibi görüle gelmiştir bizde. İstiareli, aktarmalı, doğallıktan uzak bir dil olarak düşünülmüştür hep. Edebiyat sözcüğü; süslü püslü, özentili, abartmalı ve boş sözler yığını gibi bir anlam kazanmıştır bu yüzden. Bunu da, edebiyat dilini günlük dilden apayrı gören bir anlayışa bağlayabiliriz. Oysa edebiyat dili günlük dilden tümüyle kopuk bir dil değildir. Gündelik dilin güzel, duygusal bir doku içinde yeniden düzenlenimidir bir bakıma.

C)ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM:

Bu anlatımda amaç; olayı okuyucunun gözü önünde canlandırmak, anlatmak istenileni bir olay içerisinde vermektir. Öyküleyici anlatımda olaylar oluş haline uygun olarak bir dizi halinde verirse birbirine bağlanır. Öyküleme, tasarlanan ya da yaşanan bir olayın anlatımıdır. Roman, hikaye ve masalların anlatımı öyküleyici anlatım biçimindedir.

ÖRNEK: Ağır adamlarla kahveye girdi Hasan. Olanları düşündü bir süre. Otursam mı oturmasam mı diye bir tereddüt geçirdi. Sonra oturdu bir köşeye isteksiz. Babadan kalma tütün tabakasını çıkardı, kalınca bir sigara sardı. Öyle dalmıştı ki masasına konan çay bardağının sesi bile dikkatini çekmemişti.

D)BETİMLEYİCİ ANLATIM (TASVİR ETME):

Betimleme en yalın biçimiyle sözcüklerle resim çizme işidir. Varlıkların niteliklerini, bu varlıkların duyularımız üzerinde uyandırdıkları izlenimleri belirtmektir. Betimleme nesnelere, varlıkların, belirgin özelliklerini tanıtip göz önünde canlandırmaktır. Bu anlatımda okuyucunun çeşitli duyularına seslenilerek anlatılan varlıkla ilgili izlenim kazanılması amaçlanır. Bu amacın gerçekleşmesi için titiz bir gözlem gerekir. Gözlem sırasında ayırt edici özelliklerin anlatılmasına özen gösterilir.

ÖRNEK: Eski bir taş köprü geçildikten sonra fakir mahallelere giriliyor ve sefalet, bütün dehşeti ve çirkinliğiyle başlıyordu. Ortalarından akan çirkin sularında yarı çıplak çocuklarla çamurdan köpekler, eğri büğrü sokaklar... Tezekten, çamurdan yapılmış yarı yarıya toprağa gömülmüş penceresiz kulübeler...

< http://www.edebiyatogretmeni.net/anlatim_bicimleri.htm >

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Bir yazıda ileriye sürülen görüş ve düşüncenin inandırıcılığını sağlamak amacıyla yazar çeşitli yollara başvurur. Düşünceyi geliştirmek için başvurulan yöntemler şunlardır:

1)TANIMLAMA:

Bir kavrama ya da olayın belirgin özellikleriyle tanıtılmasına tanımlama denir. Tanım kısaca "nedir" sorusuna verilen cevaptır.

ÖRNEK: İnsan vücudunun en küçük yapı taşına hücre denir.(Nesnel)

*Yiğitlik, kahramanlık, savaş temalarını işleyen şiirlere epik şiir denir.(Nesnel)

*Yaşam, güçlükleri yenebilme sanatıdır.(Öznel)

*Toros dağlarının etekleri Akdeniz'den başlar.(Tanım değil)

2)ÖRNEKLENDİRME:

İleriye sürülen soyut düşüncenin somutlaştırılması yöntemidir. Söylenmek istenilenin okuyucunun kafasında canlandırılmasını sağlayan bir yöntemdir.

ÖRNEK:

Genç Kalemler hareketi, edebiyatımıza özellikle dil konusunda yepyeni bir anlayışı getirmiştir.Türkçe kendi benliğine yavaş yavaş dönmeye başlamış;halk,aydınların yazdıklarını anlar duruma gelmiştir.1911'li yıllarda yazan Ömer Seyfettin'i, Ziya Gökalp'ı açıp okuyun, severek, anlayarak okursunuz yazdıklarını.Sözcükler, tamlamalar...hep anlayacağınız biçimdedir.

3)KARŞILAŞTIRMA:

Karşılaştırmada iki varlık, iki kavram ya da iki şey arasındaki benzerlik ve karşıtlıklardan yararlanma söz konusudur. Benzerliklerin ya da karşıtlıkların ortaya konması karşılaştırma ile olur.

ÖRNEK: Özge Ali'ye göre daha çalışkandır.

*En çok sevdiğim arkadaşım sensin.

*Eski şiir hayali öğeleri yeni şiir ise somut öğeleri içerir.

4)TANIK GÖSTERME(ALINTI YAPMA):

Anlatılmak istenilen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanarak açıklanması yoludur. Başkalarının aynı konuda söylediği sözler yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir.Tanık olarak düşüncesine başvurulmuş kişinin, konusunda uzman güvenilir olması gerekir.

ÖRNEK: Mutluluk, aslında herkesin çok yakınında. İsteyen herkes, her an mutlu olabilir. Filozof Sokrates: "Bir kitap, bir çiçek, bir kuş... ne büyük saadet!" derken bunu anlatmıyor mu?

5)SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA:

Düşünceyi inandırıcı kılmmanın yollarından biri de sayısal verilerden yararlanmadır. İnsanlar okuduklarının sayılarla desteklendiğini görürlerse yazıyı daha da inandırıcı bulurlar.

ÖRNEK: Adapazarı Şeker Fabrikası 1953'te işletmeye açıldı. Kuruluşta günde 1800 ton olan pancar işleme kapasitesi 1980'de 6000 tona çıkarıldı. Bu büyük bir gelişme.

< http://www.edebiyatogretmeni.net/anlatim_bicimleri.htm >

MAKALE

Bir gerçeği açıklamak, bir konuda görüş ve düşünceler öne sürmek ya da bir tezi savunmak, desteklemek için yazılan yazılara makale denir.

*Anlatım yalın ve yoğundur, nesnel bir nitelik taşır.

*Öne sürülen düşünce ve tez kanıtlanır.

*Söz oyunlarına başvurulmaz, süslü anlatımdan uzak durulur.

*Her konuda makale yazılabilir.

*Gazete ve dergilerde yayımlanır.

DENEME

Yazarın herhangi bir konudaki görüşlerini, kesin kurallara varmadan, kanıtlamaya kalkmadan, okuyucuyu inanmaya zorlamadan anlattığı yazı türüdür.

*Yazar, kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hava sezdirir.

*Samimi bir dil kullanılır.

*Yazar, öne sürdüğü görüşleri ispatlamak zorunda değildir.

*Yazarın kesin bir sonuca varma zorunluluğu yoktur.

*Yazar anlatımda ve konu seçiminde özgürdür.

*Türün ünlüleri, Ahmet Haşim, N. Ataç, Suut Kemal Yetkin, A. Hamdi Tanpınar, Selahattin Eyyüboğlu.